

Знання

БІБЛІОТЕКА
ПОПУЛЯРНО-НАУКОВИХ ВИКЛАДІВ
під редакцією
ОМЕЛАНА ТЕРЛЕЦЬКОГО.

Ч. 4.

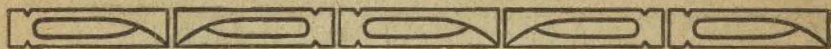
Шевченко і його думки про громадські справи

написав

ВОЛОДИМИР ДОРОШЕНКО

Л Ї В І В, 1921.

Накладом Української Книгарні і Антикварні у Львові.

Бібліотека „Знання“ містить популярно-наукові виклади з поля різних, теоретичних і практичних наук.

Виклади призначені для ширших українських, народніх мас, що не мають змоги слухати безпосередно таких викладів. Кожний виклад становить для себе цілість і його можна виголосити протягом 30—40 хвиль.

Випуски Бібліотеки „Знання“ появляються два рази в місяць.

Досі вийшли :

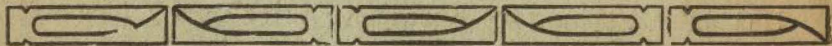
Ч. 1. Ом. Терлецький : „Як будував і як руйнував український народ“.

Ч. 2. Др. Ол. Тисовський : „Мир і війна у мурашок“.

Ч. 3. Ол. Мицюк : „Земельні реформи на Україні“.

Приготовляється до друку :

Ч. 5. Др. Ів. Раковський : „Які люде живуть на нашій землі?“

Шевченко і його думки про громадські справи

написав

ВОЛОДИМИР ДОРОШЕНКО

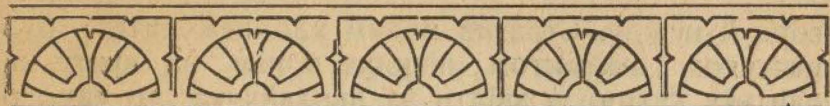

ЛЬВІВ 1921.

— Накладом Української Книгарні і Антикварні у Львові. —

HARVARD UNIVERSITY
WIDENER LIBRARY

UKRAINIAN INSTITUTE
LIBRARY GIFT

I. „Кобзарь“ Шевченка.

Всі ми знаємо, хто такий був Тарас Шевченко. Великий це був чоловік, співець нашої слави й нашого горя, що написав невмірущу книгу пісень „Кобзарь“.

У цій книзі так гарно виспівав він цілу нашу минувшину й сучасне, так чудово замалював долю нашого бідного народу, що до віку всі ми її читати мемо. І багато справедливих думок розсипав Шевченко в своїх піснях, думок і поглядів таких вірних і влучних, ніби з самої душі нашої вирвав їх. Читаючи „Кобзаря“, ми негодні відорватися від нього, негодні надивуватися красі й силі й розуму його слова вогненного, палкого.

II. Життя Шевченка.

Звідкиж тая сила і вогонь цього слова? — спитаєте ви. А звідти, що Шевченко сам на власній шкурі звідав усю біду й горе, які гнітять бідного чоловіка. От погляньмо коротенько, яке злиденне було його життя. Він був син кріпака, невольника, що панщину відбував. Змалку терпів

горе й нужду. Стратив малим хлопцем матір; був пастухом і наймитом; пізніше попав за кухту на панську кухню, а звідти за льокайчука до самого пана, який возив його всюди з собою й віддав кінець кінців у науку до маляра аж у Петербурзі. Тут нарешті визволили його добрі люде, земляки, з неволі, давши панові гарний окуп. Було тоді Шевченкові 25 літ. Отже, як бачите, ціла молодість його пройшла в неволі. Та недовго судилося Шевченкові гуляти на волі. Минуло десять літ і він знову в неволі, ще тяжчій. За гарячу любов до рідного поневоленого народу, за змагання визволити його, арештують його царські посіпаки й завдають спочатку в тюрму, а потім на заслання. Десять літ вибув Шевченко в новій неволі й недовго прожив по повороті з неї, всього 4 роки. Тяжка та люта доля зломила його тіло, але духа ні. Яким був він, таким і помер — щирим народолобцем, справді вільнолюбною людиною.

III. Порядки в Росії за Шевченка.

1. Панщина (кріпацтво).

В тім часі, як жив Шевченко, в Росії був панщизняний, кріпацький лад. Прості люде сливе всі поспіль були в неволі, панськими кріпаками. Тільки нечисленні міщане та купці мали ніби волю. Вище над ними стояло духовенство й урядники (чиновники), а ще вище пани-дідичі (поміщики), які властиво й правили державою. А над усіма ними стояв царь. Царь то був найбільший дідич, найбільший магнат і рабовласник. Сам помі-

щик — чинив він волю інших рабовласників-панів так, що властиво орудували цілою державою пани. З них виходили головніщі урядовці: сенатори, губернатори аж до станового пристава включно. Вониж мали в своїх руках і військо, бо вся військова старшина до найнижчого офіцера була з дворян. Отже вся власть і сила в державі була в панських руках, а спиралася вона на кріпацтві. Кріпака можна було продати, виміняти, як якусь худобину. Кріпак не мав ніякого права, він був цілком безсилий супроти панської сваволі. Кріпак напр., не мав права свідчити проти пана на суді. Пан був і його властителем і безпосереднім суддею. Котрий з кріпаків не слухав пана, його карав або сам пан, або судив його складений з панів же суд і кидав до тюрми або завдавав на каторгу в Сибір. Пан сам постачав рекрутів до війська і часто-густо користав з того, щоб збутися невідгідних йому, або неслухняних підданих. Словом, пан мав таку власть над своїми людьми, що міг чинити з ними, що хотів. Правда, мучити, забити кріпака ніби то й неможна було, але що суддями над паном були таки саміж пани, то поміщикові катові або убійникові все сходило безкарно і пани широко користали з своєї необмеженої власти й рядили на селах самовладно. „Я вам — царь і Бог“ — ось було панське слово до мужиків. Схотів пан — позволив женитися парубкові, а ні, то мусиш братися з тою, кого він тобі дає за жінку. Подобалася дівчина чи жінка лиходієві — бере, не оглядається на горе молодого або чоловіка, на плач сімі. Так само й на роботу женуть

з ранку до пізньої ночі, висмоктуючи без жалю робочу силу.

І ніде не було суду над катами, нікому було заступитися за бідних людей. Поліція і жандармерія пильнували, щоб ніхто не смів навіть слова писнути проти заведеного ладу. Попи мусіли прославляти цей лад як милий Богові, як установлений від Бога. Просвіта була обмежена й недоступна кріпакові. Мало хто з них міг навчитися ледві початків грамоти в нужденній сільській школі у п'яного дяка.

Такий-то був громадський і політичний лад, що за нього довелося жити й терпіти нашому співцеві. Вже аж по смерті Шевченка скасовано в Росії кріпацтво.

Певно, селянам іноді годі було стерпіти панську неволю. Від часу до часу розправлялися вони по своєму з катами-поміщиками — вбивали їх, палили їх двори й оселі. Часом цілі села бунтувалися проти панського утиску й неволі. Але люто тоді мстилося панство — військовою силою гнобило бунтівників і карало їх смертю або засланням на тяжкі роботи в Сибір, у рудокопи. Та хоч як жорстоко розправлялися поміщики з бунтаторами, щораз більше повставали люде то тут, то там, і у нас на Україні і в далекій Московщині.

З народніх протипанських рухів на Україні слід згадати особливо Гайдамаччину в кінці XVIII ст. і київську козаччину 1855 р. Це були найбільші селянські бунти. Очевидно здавив їх уряд оружною силою, але варто б пам'ятати, що головним осередком цих рухів була саме батьківщина Шевченка, його родинні сторони.

Ці то повстання й були між иншим одною з причин скасування кріпацтва: царь боявся, аби люде, стративши терпець, не видушили геть чисто панів разом із ним.

2. Московщення.

Та крім гнету суспільного (соціального — по вченому), гнету одного, вищого стану над широкими народними шарами, терпіла Україна ще одно лихо. Це лихо — неволя національна, неволя народу як такого.

Чужа, московська власть намагалася змосковити всі народи, які мали нещастя підпасти під її панування. А що найбільшим народом серед инших немосковських народностей (національностей — по вченому), був наш український народ, то недоля його була найгірша. Всяка окремішність України від Московщини мала зникнути. І от, знищивши спочатку державність українську, скасувавши поволі всякі сліди старої української волі — гетьманську владу, військо, Запорозьку Січ, самоуправу церкви, волю друку і шкільництва, запровадивши кріпацтво, почав московський уряд накласти кайдани на саму душу народу — на його живе слово. Українська мова опинилася поза законом: ні в урядах, ні в церкві, ні в школах — ніде не сміла вона гомоніти. Поки що говорив нею лише простий люд, а все що здійсалося понад ним, мусіло бути московським. Ступінь за ступнем, поволі, але не спиняючися ні на хвильку, простувала до цього московська влада протягом віків, уже від самого 1654 р., коли Богдан

Хмельницький увійшов у союз із Московщиною. Ріжними шляхами змагався московський уряд осягнути свою мету. Грозьбою і прозьбою йшов він до цього. Спочатку переманив на свій бік українську старшину, вимордувавши без жалю кращих людей з поміж неї, а решті віддавши в неволю українське поспільство — простолюд. Далі взявся за духовенство, урядництво, міщанство. І діпняв того, що на Україні за Шевченка сливе все, що вибивалося на верх, стидалося „мужичої“ української мови й силкувалося бути „русским“. Московська зараза була така сильна, що навіть багато світлих голов покидало свій нарід і ставало Москалями, от хочаб славний письменник Микола Гоголь. Тільки невеличкий гурток не цурався свого народу, своєї мови й працював за для добра України й всебічного її розвитку. До цих людей належав і Шевченко, який водив між ними перед. Вони навіть заложили тайну громаду, брацтво, яке мало працювати над просвіченням українського народу й визволенням його з панського ярма. Брацтво це мріяло про вільну українську республіку в союзі з іншими славянськими республіками.

Звалося це брацтво Кирилометодіївським на честь просвітителів Славян — св. Кирила й Методія. Належали до нього тодішні наші чільніші люде, як Костомарів, Гулак, Білозерський і інші. Був між ними й Шевченко, що заживав між братчиками великого впливу й поваги.

Та московський уряд при помочи шпигів викрив братчиків і тяжко їх покарав — тюрмою та засланням. Найгірше дісталось Шевченкові: його

віддано у вічну салдацьку службу й заборонено йому писати й малювати. В такій муштрі—неволі, далеко по-за Україною, аж у Азії, вибув Шевченко, як згадувано вже, десять літ.

Це все треба знати, щоб зрозуміти, чому саме так, а не інак писав Шевченко про громадські справи.

А тепер погляньмо, як же він на ці справи дивився: що осуджував у них, а чого домагався для свого краю, для свого народу.

IV. Чого не хотів Шевченко?

1. Шевченко й національна неволя.

Виріши сам у неволі й мучившись сам у тюрмі, повстає Шевченко у своїм Кобзарі проти всякої неволі загалом. Спочатку підносить він у своїм „Кобзарі“ голос головно проти національної неволі, проти неволення України московськими царями. В своїх творах, присвячених минулому й сучасному Україні, гаряче протестує він проти цієї неволі.

Він оспівує колишню державну незалежність України, славить українську волю за козаків і гетьманства та розказує, як гарно і вільно жилося колись Українцям, поки Ляхи, а потім Москалі не знищили цієї волі.

„Було колись добре жити
на тій Україні“ — каже він у вірші
„Іван Підкова“.

„Було колись — Запорожці
Вміли панувати!

Панували, добували
І славу, і волю“...

Було колись :

„У Києві на Подолі
Братерська наша воля,
Без холопа і без пана,
Сама собі у жупані
Розвернулася весела“...

(Чернець).

І ось яку гарну картину малює Шевченко цієї давньої волі, тоді, „ще як були ми козаками“ :

„Отам-то весело жилось!
Пишались вольними степами;
В садах кохалися, цвіли,
Неначе лілії, дівчата ;
Пишалася синами мати,
Синами вольними... Росли,
Росли сини і веселили
Старії, скорбнії літа“....

(„Ляхам“).

Але все це минулося. Від колишньої слави та волі й сліду не зосталося.

„Минулося : осталися
Могили по полю!“

Чому і як це сталося, оповідає Шевченко в багатьох своїх творах, напр. : „Сон“, „Іржавець“,

„Великий Лях“, „За байраком байрак“, „Ляхам“, „Буває в неволі иноді згадаю“ та інших. Малює він нам, як Україну нищили сусіди-вороги, спершу Ляхи, потім Москалі. Московська неволя була Шевченкові найтяжча, бо Москалі панували тоді над Україною. Тому він найбільше уваги присвячує саме московській неволі, розказуючи про жорстокости, які чинила Москва на Україні. Гірко плаче він над сумною долею рідного краю й палкими словами картає гнобителів — царів.

„Бодай кати їх постинали
Отих царів, катів людських!“

— каже він у віршах, присвячених царям. Людоїдом, гаспидом, змієм називає він найбільшого мучителя України Петра першого та Катерину другу, що скасувала Гетьманщину й запровадила кріпацтво на Україні.

„Це той перший, що розпинав
Нашу Україну,
А вторая доконала
Вдову сиротину“

— говорить про них Шевченко у своїм „Сні“. Так само гостро виступає він і проти царя Миколи першого, котрий дав без милосердя всякі прояви волі в російській державі.

Сміливо й рішучо виступаючи проти гнобителів, жалує Шевченко скрізь у своїм Кобзарі за волею й журиться, що вона пропала, що Україна мовчить пригноблена, лише могили

„про волю нишком в полі
з вітрами говорять“...

„Заснула Україна“ — каже він у вірші
„Чигирин“ —

„Буряном укрилась, цвіллю зацвіла,
В калюжі, в болоті серце прогнїїла
І в дупло холодне гадюк напустила,
А дітям надію в степу оддала“.

Гірко, Шевченкові, що чужа кормига так по-
сіла Україну, що згинуло лицарство-козацтво, що

„над дітьми козацькими
Поганці панують“...

(„Тарасова ніч“).

Колишня „козацькая воля“ — каже він —

„Лягла спочить, а тим часом
Виросла могила,
А над нею Орел чорний
Сторожем літає“

(„Думи мої, думи мої“).

Цей орел — то хижа Москва, бо орел знак московського царства. Й кривавими сльозами плаче Шевченко над сучасною долею рідного краю й проклинає зрадників, що відцуралися свого народу й запродалися Москалям. Не в однім і не в двох віршах, а в багатьох описує він, як царі й пани гноблять Україну, як її освічені люде цураються рідного народу й мови, йдуть у службу

Москалям, запродують рідну землю гнобителям-чужинцям (Див. напр., „Розрита могила“, Чигирин“, згаданий вище „Сон“, „Послання“ й інші).

„Всі оглухли, похилились
В кайданах байдуже“.
(Н. Гоголю).

„Оглухли, не чують,
Кайданами міняються,
Правдою торгують“...
(„Послання“).

І не має Шевченко доброго слова для земляків-перевертнів, що по його слову „гірше Ляха розпинають“ Україну.

„Раби з кокардою на лобі,
Лакеї в золотій оздобі,
Онуча, сміття з помела
Його Величства“
(„Во Іудеї, во дні они“).

— зве їх він і з цілого серця бажає їм:
„Ох, як би то сталось, щоб ви не вертались,
Щоб там і здихали, де ви поросли!
Не плакалиб діти, матиб не ридала,
Не чулиб у Бога вашої хули,
І сонце не грілоб смердячого гною
На чистій, широкій, на вольній землі,
І люде не зналиб, що ви за орли,
І не покивалиб на вас головою“.

Так, озивався він до них і грозив їм народньою карою :

„Схаменіться, будьте люде,
 Бо лихо вам буде !
 Розкуються незабаром
 Заковані люде —
 Настане суд ! Заговорить
 І Дніпро і гори
 І потече сторіками
 Кров у синє море“

(„Послانیє“)

2. Шевченко й суспільна неволя.

А) Кріпацтво.

Так повставав Шевченко проти рабства й запродавства людей вищих станів. Та ще більше боліло його поневолення низших — „малих отих“, що на сторожі коло їх поставив він своє могутнє слово.

Особливо боліло його кріпацтво, ця страшна язва, яка пекла найбільше людей на Україні — всіх тих „братів незрячих, гречкосіїв“.

І Шевченко не перестає малювати те пекло, яким була на Україні панщизняна неволя, не перестає бичувати ті насильства та знущання, які терпить бідний поневолений народ. Він пише в своїх творах про те, як пани продають, або у карти програють людей — „Не Негрів, а таких, таки хрещених, та простих“ (Кавказ). Оповідає в численних віршах своїх, як гвалтують пани і паничі кріпачок — жінок і дівчат, а їх чоловіків або милих віддають у салдати, або мордують („Ма-

рина“, „Відьма“ й ин.). Говорить, як мучаться люде на панщині („Сон кріпачки“), як бідують-голодують селяне-кріпаки („Княжна“), то що.

З досвіду знав Шевченко ціле пекло панщиняне і нема у нього доброго слова для панів-мучителів. Згадуючи свої дитячі літа, він каже, що в рідній хаті не рай, а пекло було. „Я не знаю, — каже він, —

„Чи єсть у Бога люте зло,
Щоб у тій хаті не жило?“

„Там неволя — каже він далі, —

„Робота тяжкая, — ніколи
І помолитись не дають.

Там матір добрую мою,

Ще молодую. — у могилу

Нужда та праця положила ;

Там батько, плачучи з дітьми

(А ми малі були і голі),

Не витерпів лихої долі,

Умер на панщині... а ми,

Розлізлися межі людьми,

Мов мишенята“...

Братів оддали до війська, а сестри мусіли піти в найми. (Див. „Як би ви знали, паничі“).

І з цілої душі бажав Шевченко, щоб пропав, загинув без вісти такий несправедливий, огидний лад, за якого людина знущується над людиною гірш як над худобою.

„Такії, Боже наш, діла
Ми творимо у нашім раї —
На праведній твоїй землі —

каже Шевченко, згадуючи за панщизняну неволю рідної семі.

„Ми в раї пекло розвели...
З братами тихо живемо,
Лани братами оремо,
А їх сльозами поливаєм“...

Або ось ще один малюнок з панщизняного життя.

„Аж страх погано
У тім хорошому селі ;
Чорніші чорної землі
Блукають люде ; повсихали
Сади зелені ; погнили
Біленькі хати, повалялись
Стави буряном поросли.
Село неначе погоріло,
Неначе люде подуріли, —
Німі на панщину ідуть
І діточок своїх ведуть“

(„І виріс я на чужині“).

І не в однім отім селі — каже далі Шевченко,

„А скрізь на славній Україні
Людей у ярма запрягли
Пани лукаві“...

Малюючи тяжке становище селян під панською сваволею, Шевченко особливо болюче відчував ті знущання й насильства, які терпіло від

неситих панів жіноцтво. В його Кобзарі повно картин такої поневірки над людською гідністю жінки-дівчини, жінки-матері. Розбешені пани й паничі гвалтом здобували любов кріпачок, а потім ще знущалися над ними і прижитими від них дітьми. З натиском зазначав Шевченко, що це лихо не зникне, що покритки не переведуться, „поки пани в селах“, поки царюватиме кріпацтво.

Так боровся пером наш славний співець за кращу долю рідного трудового народу. Здіймаючи свій голос проти несвіцького гноблення, він одночасно не забував згадати й за протест самих жертв цього утиску проти насильників панів. Читаємо у нього не раз, як виведені з терпцю селяне карають своїх панів — убивають їх, палять двори („Княжна“, „Варнак“, „Марина“, „Як би тобі довелося“). Змалював Шевченко у більшім віршованім оповіданню й велике селянське повстання проти панів в кінці XVIII віку під проводом Гонти й Залізняка — Гайдамаччину („Гайдамаки“).

Обидві сторони виявили тоді багато жорстокости, вбивали, катували, палили... Боліло в Шевченка серце, що таке діється на світі.

„Я ридаю, як згадаю
 Діла незабуті
 Дідів наших: тяжкі діла!
 Як би їх забути,
 Я оддав би веселого
 Віку половину“

(„Посланіє“).

Так говорив він про ці криваві розправи. Але всеж цілим серцем був він на стороні пригночених і тому не осуджував гайдаків. Аджеж вони взялися за ножі й рушниці, зневолені до того утисками. І тому не дивно, що коли хто судив повстанців, то Шевченко гаряче боронив їх.

Нераз деякі панки називали гайдаків — не вояками, а розбійниками й злодіями. На це відповідав Шевченко:

„Ерешеш, людоморе,
За святую правду, волю
Розбійник не встане,
Не розкує закований
У ваші кайдани
Народ темний; не заріже
Лукавого сина;
Не розібе живе серце
За свою країну!“

(„Холодний Яр“).

Б) Салдатчина.

Не міг проминути Шевченко й ще одної болячки свого часу — тяжкої салдацької служби. Тоді до війська брано людей на довгі літа, мордовано їх муштрою без просвітку й кінець-кінців вертав чоловік зі служби з розбитим життям, понівечений, каліка. Шевченко сам випив повну чашу гіркого лиха в салдатах і тому розумів салдацьке горе. Часто в нього подибуємо сумні образи салдатів, гіркі картини поневіряння над людьми в війську. Вогненним словом повставав Шевченко про-

ти цеї недолі „людей муштрованих“ і взагалі проти того ладу, який гонить людей на заріз за для здобування чужих земель, поневолення чужих народів у користь сильних світа цього. Шевченків „Кавказ“ напр. це один пломінний протест проти того, що тепер звуть по вченому — імперіялізмом, себто проти завойовницької, хижацької політики держави-насильниці супроти слабших народів. Повстаючи проти хижацької царської політики, славить співець відважних кавказьких верховинців, що зі зброєю в руках боронили своєї волі.

Отже, збираючи коротко, чого не хотів Шевченко, можемо сказати одним словом: не хотів він неволі. Не хотів неволі народу над другим народом, людей над людьми, не хотів людського поневір'яння, знущання над душею й тілом людини, над її гідністю. Він повставав проти гноблення, значить, іншими словами — хотів волі, рівності й братерства та мирного життя між собою всіх людей.

Таке виходить з того, чого Шевченко не хотів, але розчитуючися пильніше в його „Кобзарі“, побачимо, що він і прямо за все це висловлювався. Ось послухаймо!

V. Чого хотів Шевченко ?

Він хотів вільної, незалежної України. Хотів, щоб у ній панувала дійсна воля, щоб не було в ній поділу на пана й мужика-невільника. Хотів, щоб усі сини її були рівні, щоб панувала в нас воля й братерство. Хотів, щоб люде-

жили щасливо, в згоді й любови. Хотів, щоб його рідний край був сімею вольною трудящих людей. Хотів, щоб „наше слово не вмірало“, щоб розвивалася наша мова й письменство, щоб люде наші вчилися чужого й не цуралися свого. Хотів, щоб не було поділу на багатих і бідних, щоб не було так, що один має стільки достатків, грошей і землі, що не знає, що з ними зробити, а другий гине з голоду, гнеться під тягаром тяжкої праці. Усього цього палко прагнув Шевченко й вірив, що повстане таки у нас такий добрий, справедливий лад, і кликав земляків боротися за його осягнення. Кликав повставати проти людської неправди й будувати свою хату, нову, вільну українську державу, яка жилаб у згоді з іншими вільними народами.

Правда, писав він, „І тут і всюди — скрізь погано“. Але

„Сонце йде
І за собою день веде.
І вже тії хребетносилі,
Уже ворущаться царі...
І буде правда на землі!“.

„Встане правда, встане воля“, каже він у іншому місці, бо як пише в вірші „Кавказ“:

„Не вмірає наша правда,
Не вмірає воля;
І неситий не виоре
На дні моря поля,
Не скує душі живої
І слова живого“...

І запитавшись, колиж то те буде, коли то прийде „апостол правди і науки“, „коли ми діждемося Вашингтона з новим і праведним законом?“, відповідає зараз же :

„А діждемось таки колись!“

(„Юродивий“).

З цього видно, що хотів Шевченко вільного устрою в державі, такого, який здобули собі колись Американці, що в кінці XVIII ст. повстали під проводом Вашингтона до боротьби з гнобителями Англіяцями. Здобувши волю, завели Американці у себе новий свобідний державний устрій чи то пак по вченому конституцію, яка сталася зразком для інших. Такої конституції хотів Шевченко й для України. В новій Україні — „в сімї вольній, новій“ („Заповіт“), хотів Шевченко бачити рівність. Адже, як каже він,

„Усі на цім світі —
І царята і старчата
Адамові діти“.

(„Сон“).

„Царі, раби — однакові
Сини перед Богом“.

(„Псалом 83-й“)

Таку рівність „без холопа і без пана“, як уже ми знаємо, вбачав Шевченко в давній Україні (пор. „Чернець“). Такої й тепер хотів, та ще й, аби люде були

„І не багатії й не вбогі“

(„Бували війни“).

„Чи є що краще, лучше в світі —
— каже він у 132-м псалмі:

Як укупі жити,
З братом добрим добро певне
Пожить, не ділити?“

І з обуренням питається панів:

„Ви — розбійники неситі,
Голодні ворони!
По якому правдивому,
Святому закону
І землею, в сім даною,
І сердешним людом
Торгуєте?“

(„Холодний Яр“).

Так, на думку Шевченка, треба б уладнати громадське життя. І в своїх „молитвах“ благає він Бога:

„Робочим головам, рукам...
Трудящим людям, всеблагий,
На їх окраденій землі
Свою ти силу низпошли!...
А всім нам вкупі на землі
Єдиномисліє подай
І братолюбіє пошли“.

Та крім волі, треба й освіти. І Шевченко кличе до земляків:

„Учіться, брати мої, —
каже до них в своїм „Посланію“ —
Думайте, читайте
І чужого научайтесь
Й свого не цурайтесь“...

VI. Шевченко й революція.

От якого укладу громадських відносин бажав Шевченко. Але ті, що мають силу, власть і достатки, не схотять їх позбутися. Не послухають хоч і найгарячіших закликів: „Схаменіться, будьте люде“... „Розкуйтеся, братайтеся!“ Пани й царі не переміняються в овечок, не поступлять доброю волею своїм пануванням. Шевченко це тямив і закликав усіх, що стоять за правду й справедливість, до революції, до відкритої, оружно́ї боротьби за кращу долю, за рівність і свободу.

„Щоб збудить хиренну волю —
каже він у вірші: „Я не здужаю нівроку“ —

треба миром,
Громадою, обух сталить,
Та добре вигострить сокиру,
Та й заходиться вже будить...“

А своїм „Заповіті“ виразно кличе:

„Вставайте, кайдани порвіте
І вражою, злою кровю
Волю окропіте“...

Тільки таким способом можна осягнути лад, у яким трудящий чоловік не буде рабом-невільником, а людиною щасливою. Лише тоді

„Дебрь — пустиня неполита“,
якою є наш поневолений край,
„Сцілющою водою вмита,
Прокинеться, і потечуть
Веселі ріки, а озера

Кругом гаями поростуть,
Веселим птаством оживуть“.

Лише тоді

„Оживуть степи, озера, —
І не верстовії,
А вольнії, широкиї,
Скрізь шляхи святії
Простеляться, і не найдуть
Шляхів цих владики.
А раби тими шляхами,
Без гвалту і крику,
Позіходяться до купи,
Раді та веселі,
І пустиню опанують
Веселії се ла“.

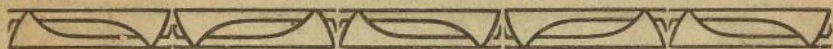
(„Подражаніє Ісаї“).

Лише тоді

„Встане Україна
І розвіє тьму неволі,
Світ правди засвітить,
І помоляться на волі
Невольничі діти“.

(Суботів).

УКРАЇНСЬКА

КНИГАРНЯ і АНТИКВАРНЯ

у Львові, вул. Рутівського ч. 22.

(Народний Дім).

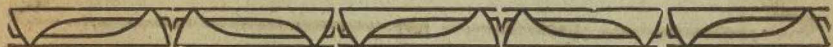
Купує і продає: шкільні підручники, нові і уживані, белетристичні і наукові книжки, в українській і чужих мовах. Закуплює цілі бібліотеки і рукописи призначені до друку.

Приймає замовлення на книжки инчих краєвих і заграничних видань.

Бере в комісову продаж усі українські книжки і газети

Великий та найдешевший склад шкільних і канцелярійних приборів.

Замовлення на провінцію полагоджує відворотно за післяплатою або попереднім надісланням гроший.

3 2044 101 376 010

HD

динокі випуски Бібліотеки „Знання“
можна одержати

— — В ГОЛОВНОМУ СКЛАДІ: — —

УКРАЇН СЬКА

- КНИГАРНЯ І АНТИКВАРНЯ -

у Львові, вул. Рутівського ч. 22.
(Народний Дім).

Надто продають єще :

у Львові : Книгарня Наукового Тов.
ім. Шевченка ; Книгарня Ставропігій-
ського Інститута.

в Коломиї : Видавнича Спілка укр.
учителів.

в Перемишлі : Народний Базар.

в Самборі : Книгарня Каммерман.

в Станиславові : Українська Кни-
гарня.

в Тернополі : Народня Торговля.

Редакція Бібліотеки „Знання“

у Львові, вул. Корняктів ч. 1.

Видавець і одвічальний редактор :

Омелян Терлецький.